

THEMA • INNOVATIES IN ONDERWIJS

Fotografie: Joris den Blaauwen

Oscar (13) en juf Wendy

De landelijke stelselwijziging Passend Onderwijs bestaat nu twee jaar. Om het te realiseren voor iedere leerling, zeker die met specifieke onderwijsbehoeften, blijken innovatieve concepten onontbeerlijk. Balans zet er drie voor u op een rij en sluit dit thema af met een blog van de nieuwe onderwijscolumnist van Balans Magazine: docent en gedragsdeskundige Anton Horeweg. De rode draad van het thema? Kennis vergaren en toepassen, creatief en met toewijding er zijn voor een kind.

Lennert (19) en Hanna (17)

Link-klassen De Ambelt voorkomen thuiszitten

‘YES! IK MAG WEER NAAR SCHOOL’

Tekst: Anne van Hees
Fotografie: Joris den Blaauwen

Gauw slik ik de laatste hap van mijn boterham door, gris ik mijn jas van de kapstok en hang m'n tas over m'n schouder. Het is een doordeweekse dag, even voor achten als ik word uitgezwaaid door mijn twee dochters. Staande in de opening van de voordeur hoor ik 'Daaaag, dag-dag, daaaaag,' tot ik uit hun zicht ben verdwenen. Ik ga op reportage naar De Ambelt in Zwolle.

De fietstocht naar het station, is het begin van mijn reis. Vandaag bezoek ik de link-klassen op De Ambelt Hengeveld College. Dit is een school voor voortgezet speciaal onderwijs (VSO), voor vmbo- en havo-leerlingen. De link-klassen zijn bedoeld voor leerlingen tussen de twaalf en twintig, veelal thuiszitters, die in behandeling zijn of bij wie problemen met de schoolgang zijn ontstaan. Leerlingen die extreem angstig en/of in zichzelf gekeerd zijn. 'Link' staat voor contact: met school, hun directe omgeving en met zichzelf.

Tijdens de treinrit lees ik bovenstaande in de folder van het college. Het maakt me nieuwsgierig: hoe gaat het eraan toe in zo'n link-klas? Ik wil vandaag de sfeer voelen, leerlingen ontmoeten, hun verhaal te weten komen. Hoe ervaren ze daar hun tijd en kijken ze naar de toekomst? Ik wil met Hans Nieuwenstein, behandelcoördinator en docent, en zijn collega's in gesprek. Ik wil zien hoe zij contact maken met leerlingen. En ik wil de lakmoesproef toepassen... zou ik, mocht dat op een dag nodig

blijken, één van mijn kinderen toevertrouwen aan deze plek?

EIGEN TEMPO

Wanneer ik arriveer, valt het uit lichte stenen opgetrokken schoolgebouw, bestaande uit twee verdiepingen, me direct op. Binnen zijn met de beste bedoelingen grote vlakken in verschillende felle kleuren geschilderd. Maar de systeemplafonds en het vele grijs dat ook nog zichtbaar is, geven me dezelfde indruk als de meeste gebouwen van scholen voor voortgezet onderwijs: inspiratieloos, standaard, saai.

Met een ontspannen tred haalt Hans me op bij de receptie. Hij neemt me mee naar de gang waar de drie link-klassen zich bevinden. We lopen samen door naar het schoolplein dat hoort bij deze klassen; de leerlingen hebben ochtendpauze. Een deel van de leerlingen is echter nog binnen. Hans: "Willen de leerlingen binnen blijven, dan is dat prima. We stimuleren hen de eigen behoeftes te volgen."

Buiten zitten Simone (ADHD) en Suzanne (depressie) op een bankje. Beide meiden zijn zeventien en in behandeling bij Karakter, de zorginstelling die zich tegenover de school bevindt. Suzanne: "Ik heb ontdekt dat deze manier van onderwijs echt bij mij past. Ik was drie jaar lang dan weer wel en dan weer niet op school. Ik kan niet goed met stress omgaan. De

'TWEE JAAR LANG GING-IE NAUWELIJKS VAN ZIJN ZOLDERKAMER'

druk is hier laag. Ik stel al hele hoge eisen aan mezelf en als school daar dan nog een schepje bovenop doet, gaat het mis. Als ik hier gestrest raak, is er ruimte om even een spelletje te doen en daarna weer verder te gaan. Je mag hier je eigen tempo volgen."

HOUVAST

Simone herkent deze ruimte ook en vindt de kleine groep waar ze in zit prettig. Simone: "Er is meer tijd en ruimte voor plezier, voor andere dingen dan alleen maar presteren. Toch mis ik dat soms ook wel. Het presteren op het regulier onderwijs gaf me ook voldoening, dan streefde ik naar een 7,5, want dat werd dan afgerond naar een 8. De structuur die hier is en de manier waarop de leraren met je omgaan, bieden mij houvast. Ik vind het bijvoorbeeld lastig om hulp te vragen en dat doe ik hier wel makkelijker."

Ik kijk om me heen en constateer dat de andere leerlingen inmiddels naar binnen zijn. Ik heb geen

schoolbel gehoord, niemand kondigde het einde van de pauze aan. Ik zoek Hans weer op en hij leidt me rond.

In de klas van juf Wendy zijn drie jongens aan het werk aan één computer. Hans vraagt hen of zij met mij in gesprek willen. Oscar wil wel, maar straks, hij wil nu eerst iets afronden. "We proberen de triggers die stress veroorzaken, zoveel mogelijk weg te halen voor de leerlingen, zeker als ze hier pas net zijn", vertelt Hans, weer op de gang. In het volgend lokaal ontmoet ik juf Marie-Louise. Ook Simone en Suzanne bevinden zich hier, zij zijn gezamenlijk in de weer met gekleurde pennen op een groot vel papier. Marie-Louise: "We linken de leerlingen hier aan elkaar. Suzanne en Simone zitten niet bij elkaar in de klas, maar zoeken elkaar wel vaak op. Zij vinden echt steun bij elkaar."

Dan is Oscar (13, ADHD en hechtingsprobleem) klaar om mij te spreken. "Ik vind het hier fijn," vertelt hij, "er is geen stress om huiswerk, want dat hebben we hier niet. Ik maak samen met Wendy een planning voor de leerstof die ik fijn vind om te doen en waarvan ik denk dat ik het kan. Wat ik vooral fijn vind, is dat ik Wendy gewoon Wendy mag noemen. Dat maakt het een stuk makkelijker om persoonlijke dingen met haar te bespreken. Als ik naar school fiets, denk ik: 'Yes! Ik mag weer naar school'. Dat komt vooral door Wendy. Zij begrijpt mij echt."

Ik vertel Oscar dat ik twee dochters heb en dat ik me afvraag of ik mijn kinderen hier naar school zou willen laten gaan. Ik wil natuurlijk dat ze het fijn hebben, maar tegelijkertijd ook dat ze verder komen. Hij reageert: "Ik ga ook weer verder, ik ben bezig met een doorstart naar HAVO 1 in het VSO. Maar het is echt het allerbelangrijkste dat je kinderen terechtkomen bij een persoon als Wendy, zodat ze kunnen praten over dingen waar ze mee zitten."

Ik zoek Hans opnieuw op en vertel hem wat ik zag en hoorde. Dat ik de sfeer als gemoedelijk en veilig ervaar en ook zie dat de leerlingen die hier zitten dat nodig hebben. Tegelijkertijd heb ik wel vraagtekens bij de haalbaarheid van onderwijs als dit. Zijn er wel resultaten? Is het onderwijssysteem wel ooit geschikt voor deze kinderen?

Hans: "Hier is te zien waarom Passend Onderwijs voor sommige kinderen geen optie is. De kinderen die hier komen, hebben behoeftes waaraan gewoonweg niet tegemoet kan worden gekomen binnen het regulier

Juf Erna en Michiel (18)

onderwijs. Daar moeten dit soort kinderen ook ieder uur naar een ander lokaal, zich door drukke gangen manoeuvreren en met dertig anderen in de klas zitten. Zulke kinderen raken ondergesneeuwd en komen thuis te zitten. Zo hebben we hier sinds drie maanden een jongen die twee jaar lang nauwelijks van zijn zolderkamer is geweest."

"We hebben een fantastisch team met veel kennis, met liefde voor de kinderen én een sterke drive om hen weer op de goede weg te brengen. Het regulier onderwijs is sterk gericht op vooruitgang, forse vooruitgang vaak. Hier moet je soms al blij zijn met stilstand; dat een leerling er alleen maar is. Sommigen komen maar een uur per dag. Dit bouwen we heel langzaam op. Je moet verwachtingen kunnen loslaten om hier te werken."

DE WEG TERUG

"Maar Hans, hoe werken jullie dan aan terugkeer in het VSO of regulier onderwijs?" onderbreek ik zijn gepassioneerde betoog. Hans: "We werken hier vooral aan het zelfvertrouwen van de leerlingen en zijn daarom gericht op hun talenten. Faalervaringen proberen we zoveel mogelijk te voorkomen. Iedereen

Hans Nieuwenstein

De gemoedelijke sfeer tussen de docenten en de leerlingen, het vertrouwen dat ze elkaar geven, het gevoel van een warm bad, blijft me bij als ik terugreis. Tegelijkertijd besef ik ook dat ik helemaal geen 'les', geen 'instructie' heb gezien, of iets anders waaraan ik denk bij 'onderwijs'.

Ik zet mijn fiets in de schuur en loop naar de achterdeur. Als ik deze open, hoor ik twee hoge stemmetjes 'Mamaaaa!' roepen. Tevreden denk ik: 'Ja, mocht het nodig zijn dan breng ik mijn dochters naar een link-klas'. Het niet hebben van garanties qua resultaten, verbleekt bij de wetenschap dat zij zich gezien en verbonden zullen voelen.

Binnenkort start De Ambelt een vierde Link-klas. Naast de landelijke reguliere bekostiging voor een vso-leerling, worden deze klassen gefinancierd door het VSO Samenwerkingsverband 2305 (Zwolle) en de samenwerkingsverbanden waar de leerlingen vandaan komen. De voorloper van de Link-klassen was vier jaar geleden de zogenoemde Zorgklas waarin onderwijs en zorg waren gekoppeld. Het huidige concept, link-klas genoemd, wordt door de school gezien als 'uitgangspunt', niet als 'eindconcept'. Daarmee blijft de flexibiliteit ten aanzien van de leerlingen voorop staan. De behoefte aan een vijfde en zesde link-klas is bij De Ambelt bekend.

'WE ZIJN AL BLIJ MET STIL- STAND; DAT EEN LEERLING ER ALLEEN MAAR ÍS'

die hier zit, heeft een diagnose en al veel faalervaringen gehad. Als je dan hoge eisen gaat stellen, klappen ze dicht. Als een leerling zover is, kan hij aan de slag via de Wereldschool. En leerlingen doen hier staats-examen in de vakken die zij voldoende hebben voorbereid. De meeste leerlingen zijn hier zo'n anderhalf jaar, het lukt dus meestal niet om leerlingen binnen het gestelde doel van een jaar terug te brengen naar het VSO of het regulier onderwijs. Zij vielen overigens lange tijd niet op in het onderwijs. Zij internaliseren, hun problematiek slaat naar binnen. In tegenstelling tot leerlingen die externaliseren, die agressief gedrag vertonen. Voor hen is meer plek binnen het onderwijssysteem. Voor onze leerlingen is dat minder, terwijl de behoefte even groot, zo niet groter is. Twee weken geleden besloten we een vierde link-klas te starten, en nu al zijn er voldoende aanmeldingen."

Carry Roozemon, betrokken bij de LANSbrekers:

‘ZOEK HULP EN WERK SAMEN’

Tekst: Anouk van Westerloo

De LANSbrekers - Leerlingen Allemaal Naar School - is een jonge landelijke beweging die het thuiszitten wil terugdringen. Carry Roozemon is voorzitter van Ingrado, één van de betrokken organisaties. Volgens haar is het vooral een kwestie van minder praten en meer DOEN. “Er is veel meer mogelijk dan mensen vaak denken. Je moet vooral een beetje lef hebben.”

17 maart 2016 - De dag van de leerplicht, was dé grote dag: het concept De LANSbrekers werd gelanceerd. Hoeveel thuiszitters hebben jullie sinds die dag al naar school geholpen?

Roozemon: “Ik heb ze niet geteld voordat we begonnen, en ik heb ze ook nu niet geteld. Maar ik heb wel de sterke overtuiging dat het nu al makkelijker wordt om te zien hoe je leerlingen binnenboord kunt houden. Doordat we meer contact hebben met elkaar, doordat we de samenwerking zoeken en meer openheid creëren. Als voorzitter los ik zelf niet rechtstreeks thuiszitterszaken op, maar ik reis het hele land door en kom mensen tegen die net als wij iets willen doen. Niet meer alleen erover praten maar actie ondernemen. En als die mensen in hun omgeving een kind tegenkomen dat thuiszit, dan gaan we met elkaar in overleg: hoe kan dit nu, hoe kunnen we dit oplossen? Dat klinkt misschien niet nieuw, en dat is het ook niet. Wij vinden het eigenlijk de normaalste zaak van de wereld dat we dit doen.”

Waarom is een initiatief als de LANSbrekers dan nodig, als het de ‘normaalste zaak van de wereld’ zou moeten zijn?

“Door openlijk te laten zien dat je dingen wilt oplossen, kun je er makkelijker over praten. We merken namelijk dat ouders het moeilijk vinden om te zeggen dat hun kind thuiszit. En leerkrachten vinden het ook niet prettig om toe te moeten geven dat het bij die ene leerling uit de klas gewoon niet lukt om hem in de klas te houden. En het samenwerkingsverband vindt het weer vervelend om dat tegen de inspectie te moeten zeggen. Een wethouder wil ook niet zeggen: ‘Verdikkeme nog aan toe, ik heb in mijn regio zes kinderen thuiszitten!’ Maar het is helemaal niet erg om toe te geven dat je het even niet meer weet. Die houding willen we bereiken.”

En wat gebeurt er dan concreet?

“Je moet vooral creatief denken en lef hebben. Je hoeft niet altijd de gebruikelijke route te volgen om een kind op school te houden. Er zijn bijvoorbeeld

Foto: Erwin Zijlstra

CARRY ROOZEMOND

Carry Roozmond, voorzitter van Ingrado, is van origine leerkracht in het basisonderwijs. Ze was tot 1993 directeur van een basisschool en hield zich na die tijd bezig met de inburgering van vluchtelingen en hun kinderen. In 2000 werd zij actief bij de Taskforce Inburgering. In 2004 maakte zij een overstap door het opzetten van een regionale aanpak in Zuid-Holland-Zuid voor leerplicht en voortijdige schoolverlating. Door haar gesprekken met leerplichtambtenaren in die periode, ontstond het idee voor Ingrado. Ingrado is een fusie van de LVLA (Landelijke Vereniging voor Leerplichtambtenaren) en het LWVSV (Landelijk Werkverband Voortijdig Schoolverlaten).

kinderen die op de basisschool nooit problemen hadden, omdat daar iedere dag een duidelijk stramien wordt gevolgd, week in week uit hetzelfde. En op de middelbare school hebben ze ineens elke dag een ander rooster dat ook nog eens per trimester kan verschillen. Dan kun je zeggen: dat kind past zich maar aan. Maar je kunt ook zeggen: op welke manier kunnen wij ervoor zorgen dat je dit schooljaar alle vakken volgt zonder dat je stress hebt door het rooster?”

Dat klinkt niet zo ingewikkeld...

“Nou, je wilt niet weten hoe ingewikkeld dat soms is. Want scholen willen het rooster niet aanpassen voor één leerling. En ze zijn bang om kinderen voor te trekken. Maar er is zoveel meer mogelijk dan nu gebeurt. Scholen denken vaak dat het niet mag volgens de Onderwijs- of Leerplichtwet. Maar in die wet staat alleen wat MOET, er staat helemaal niet in wat niet mag. Als je 'm op die manier leest, merk je dat er veel meer mogelijk is. En om mensen te trainen en te zorgen dat ze het lef krijgen om dit

soort zaken aan te pakken, krijgen we het komende schooljaar subsidie van het ministerie. Hoe ga je gesprekken aan met elkaar over deze problematiek? Wat is er allemaal mogelijk? Hoe organiseer ik een afspraak met de gemeente rond de inkoop van jeugdhulp? Hoe ga ik het gesprek aan met het

‘WE WILLEN PROBLEMEN AAN DE ‘VOORKANT’ TACKELEN’

samenwerkingsverband? Hoe voer ik gesprekken met ouders? Allemaal eigenlijk vanzelfsprekendheden die wij vanaf nu aan de ‘voorkant’ proberen te tackelen. En dan ben ik ervan overtuigd dat er straks minder kinderen thuiszitten, en al helemaal minder kinderen langdurig thuiszitten.”

Dus jullie richten je meer op preventie van toekomstige thuiszitters. Doen jullie ook iets aan de thuiszitters van nu?

"We gaan met Ingrado en het ministerie bijvoorbeeld bij dertig gemeentes langs om het verhaal achter hun cijfers van verzuim en thuiszitters te weten te komen. En door onze nieuwsbrieven en al onze sympathisanten uit het onderwijs, krijgen we ingewikkelde casussen binnen waar we dan allemaal over mee kunnen denken. Ouders weten ons ook al te vinden via onze site *Lansbrekers.nu*. We moeten ons met z'n allen realiseren dat de Leerplichtwet niet alleen maar inhoudt dat kinderen naar school moeten, maar ook dat we het recht op dat onderwijs beschermen. En nog belangrijker om in het oog

---

WIE ZIJN DE LANSBREKERS?

De LANSbrekers – Leerlingen Allemaal Naar School – is voortgekomen uit een samenwerking tussen Ouders & Onderwijs, LECSO (Landelijk Expertisecentrum Speciaal Onderwijs), Ingrado, LBBO (Landelijke Beroepsgroep Begeleiders in het Onderwijs) en Gedragswerk. Ook de PO- en VO-raad hebben zich erbij aangesloten. Door lokale, regionale en landelijke netwerken op te zetten, vinden de verschillende betrokkenen elkaar als partners in de aanpak van thuiszitten. Samen met ouders wordt er op een praktische en oplossingsgerichte manier werk gemaakt van kinderen en jeugdigen die thuiszitten of voor wie dat dreigt. Meer info via Lansbrekers.nu

te houden is dat het onderwijs ooit is bedacht om ervoor te zorgen dat het talent van een jongere zich kan ontwikkelen. Dus laten we met z'n allen kijken wat ons in dat doel belemmert."

En hoe worden ouders hierbij betrokken?

"Ouders hebben in eerste instantie de verplichting hun kind naar school te laten gaan. Dat is ooit zo bedacht omdat ouders vroeger hun kinderen thuishielden om bijvoorbeeld het hooi van het land te halen. Nu is het inmiddels zo dat je je kind 25 uur per week aan het onderwijs toevertrouwt. Dus ouders moeten ook die samenwerking zoeken met school: willen jullie me helpen om mijn kind te laten ontwikkelen, groeien en kansen te geven? Je moet samen met de school de afspraak aangaan dat je elkaar weet te vinden voordat het écht tegen gaat zitten. Dat je als ouder oplet hoe je kind 's morgens naar school gaat en 's middags weer thuiskomt. En dat de school oplet: hoe krijg ik een kind 's morgens binnen en hoe gaat het gedurende de dag? Alert zijn. En of zo'n kind nou vier, negen of vijftien is, dat maakt niet uit."

Dus de crux is een goede samenwerking tussen ouders en school?

"Ja, en durven toegeven dat soms iets niet lukt. Niets menselijks is ons vreemd. Zoek de samenwerking en zoek hulp. Samen weten we meer. Ik heb niet de illusie dat we in één klap alle thuiszitters naar school kunnen helpen. Maar elk kind dat weer naar school kan, is een schakel in een ketting die steeds langer wordt."

Sander Dekker, staatssecretaris OC&W:

‘AANTAL THUISZITTERS ONVOLDOENDE AFGENOMEN’

“Iedereen in het onderwijsveld is er inmiddels van doordrongen dat Nederland te veel thuiszitters telt. Met Passend Onderwijs is het aantal thuiszitters wel iets afgenomen, zo blijkt uit de brief die we begin dit jaar naar de Tweede Kamer stuurden, maar nog lang niet genoeg.

Scholen, samenwerkingsverbanden, gemeenten, leerplichtambtenaren, beleidsmakers en ouders zetten zich dan ook met man en macht in om het aantal kinderen dat niet naar school gaat zo ver mogelijk te laten dalen. Helaas is het een ingewikkeld probleem, wat we niet in één dag kunnen oplossen.

Gelukkig zie ik veel initiatieven die zich in de problematiek willen vastbijten. Die zich inzetten om op de lange termijn blijvend resultaat te boeken. Lansbrekers is een van die initiatieven. Zij brengen alle betrokken partijen bij elkaar en zoeken naar de beste oplossing voor het kind. Bovendien pakken ze problemen aan de voorkant aan, en wachten ze dus niet tot een kind al thuiszit. De praktische en oplossingsgerichte insteek van dit initiatief is een pluim waard.

Maar Lansbrekers kan het niet alleen. Het is bittere noodzaak dat iedereen een stapje extra zet. Want we kunnen niet tolereren dat kinderen vriendjes van school moeten missen, dat ze een achterstand oplopen of zich buitengesloten voelen. Iedereen heeft recht op onderwijs, en daar moet iedereen aan meehelpen.

Daarom hebben we recent ook het Thuiszitterspact gesloten, waardoor de leemtes in de afspraken worden opgevuld. Het zorgt voor een sluitende aanpak, zodat kinderen en hun ouders niet meer van het kastje naar de muur gestuurd kunnen worden of buiten de deur worden gehouden. Concreet is afgesproken dat vanaf 2020 geen kind

langer dan drie maanden thuiszit zonder passend aanbod. We gaan alle partijen achter de broek aanzitten om in hun regio alle thuiszitters opnieuw een kans te bieden. En om te voorkomen dat er opnieuw kinderen thuis komen te zitten.

Aanjager Marc Dullaert zal daar ook een belangrijke rol in gaan spelen. Met zijn achtergrond als voormalig Kinderombudsman heeft hij de juiste inhoudelijke kennis. Hij kan aan de slag als bruggebouwer én als kuitenbijter. Hij gaat in gesprek met samenwerkingsverbanden en regio's waar het knelt in de aanpak om te zoeken naar praktische oplossingen.

Sander Dekker

Al met al is samenwerken het toverwoord. Veel thuiszitters hebben te maken met meerdere problemen. Neem bijvoorbeeld Rick, van wie ik onlangs de moeder sprak op de Thuiszitterstop. Moeder Sonja kon eerst met de school maar moeilijk een passende oplossing vinden voor Ricks zorgbehoeften, waardoor thuisonderwijs de enige optie leek. Uiteindelijk is er een oplossing gekomen waarbij een

medewerker uit de zorg op de school aanwezig is. Niet alleen voor Rick, maar ook voor zijn docent en klasgenoten heeft de oplossing een positieve uitwerking. Hij gaat weer met plezier naar school.

Deze casus leert dat iedereen op elkaar moet inspelen. Ouders, en waar mogelijk het kind zelf, moeten zo goed mogelijk worden betrokken bij het vinden van een passende onderwijsplek. De scholen moeten hun zorgplicht nakomen, de samenwerkingsverbanden moeten een dekkend aanbod realiseren en meer ruimte bieden voor maatwerk. De zorg moet goed aangesloten zijn. Pas als al deze factoren elkaar gaan versterken kunnen we dit probleem het hoofd bieden. En daarmee alle jongeren een kans geven op een mooie toekomst.”

Laura en Rianne (stagiaire)

Stichting Wervelkind zet in op didactiek

‘KIND LEERT ALLEEN BIJ VERTROUWEN’

Tekst: Riëtte Duynstee

Wervelkind, onderdeel van stichting Alterius in Heerlen, geeft trainingen over ontwikkelingsproblematiek aan professionals binnen het regulier onderwijs. Orthopedagoog Michel Giesen en leerkracht Arend Lunenburg zijn er trainer. “Iedereen weet wat ADHD is. Maar hoe leer je kinderen met deze problematiek de tafel van zeven?”

Als het even kan volgen leerlingen het regulier onderwijs. Zo staat het in de Nederlandse wet. Allemaal mooi en aardig volgens Lunenburg en Giesen, maar leerkrachten moeten wel uitgerust zijn met de juiste handvatten om óók kinderen met stoornissen regulier onderwijs te kunnen geven. Juist nu, nu precies twee jaar geleden de wet Passend Onderwijs van kracht werd.

Lunenburg: “Sinds die wet in augustus 2014 in werking trad, krijgen leerkrachten binnen het regulier onderwijs in toenemende mate te maken met leerstoornissen en/of psychiatrische problematiek. Met ASS, ADHD, PDD-NOS, dyslexie, een angst-, hechtings- of een oppositionele stoornis. En dat alles in verschillende gradaties van ernst. Dat kan bij deze leerkrachten leiden tot, noem het handelingsverlegenheid. Zo krijgen we vragen voorgelegd als: *Hoe geef je binnen een klas Passend Onderwijs aan leerlingen die veel van elkaar verschillen? Hoe zorg je ervoor dat alle kinderen tot hun recht komen?* Daaruit blijkt: docenten

hebben behoefte aan praktische, toepasbare kennis om met deze leerlingen om te gaan. Wij geven die inzichten waarmee ze dezelfde dag nog kunnen werken.”

Uitgangspunt bij het werk van Wervelkind – er worden trainingen, workshops en lezingen verzorgd – is het gedachtegoed van collega Giel Vaessen (zie kader). Het is onder meer vastgelegd in zijn boek *Psychiatrie in de klas. Kompas bij opbrengstgerichte handelingsplannen in het onderwijs*. Vaessen geeft erin aan hoe je een sterkte- en zwakte-analyse van, en een handelingsplan voor leerlingen maakt. Vervolgens beschrijft hij in zijn boek per hoofdstuk een psychiatrisch ontwikkelingsprobleem, naar eigen zeggen in ‘Jip-en-Janneke-taal’.

DIDACTIEK

Volgens Lunenburg zijn leerkrachten doorgaans goed in staat om ook kinderen met gedragsproblemen Passend Onderwijs te geven. “Ze zijn gemoti-

veerd. Maar het kan aan specifieke tools ontbreken. Wij reiken hen de pedagogische technieken en tactieken om leerlinggedrag positief bij te sturen." Zijn collega Giesen: "We gaan overigens nog meer

'ELKE LEERLING IS VAN NATURE NIEUWSGIERIG'

het belang van de didactiek benadrukken. Hoe zet je deze in voor een pedagogisch probleem, zodat je niet voortdurend politieagent hoeft te spelen? Je wil leerlingen toch meer bieden dan alleen een eerste, tweede en derde waarschuwing. We spelen in op datgene waar leerkrachten en docenten sterk in zijn: de didactiek. Dat talent gaan we méér benutten."

VERTROUWENSBAND

De trainers benadrukken in al hun werk het belang van verbondenheid met het kind, het belang van een goede relatie. Lunenburg: "Kijk naar de TED Talk van Rita Pierson, een doorgewinterde docente in Amerika (te zien op YouTube, red.). Zij hoorde een collega ooit zeggen: 'Ik word niet betaald om de kinderen aardig te vinden'. Pierson antwoordde: 'Kinderen leren niet als jij ze niet aardig vindt'. En dat onderschrijven wij. Een kind leert alleen als er een vertrouwensband is met de leerkracht. Als er een goede, fijne relatie is waarbij het kind zich veilig voelt. Zo'n relatie kan alleen ontstaan als je de gedachte van het kind volgt en je verdiept in wie hij of zij is. Samen lezen, een som oefenen, nieuwe informatie verwerken. In contact staan met elkaar. Als je daarin investeert, heb je daar als docent een heel jaar profijt van. En het kind een leven lang. Elke volwassene herinnert zich de docent door wie hij zich begrepen voelde. Een leerkracht die de verbinding zoekt. Dat zijn de mensen van wie je hebt geleerd. Zij inspireerden jou."

VERWONDERING

Een andere sleutel tot succesvol Passend Onderwijs is volgens de trainers verwondering. Giesen houdt zijn koffielepeltje in de lucht en laat dat op de tafel vallen. "Waarom valt dit lepeltje niet omhoog?" Stilte. "Laat leerlingen daarover nadenken! Elke

leerling is van nature nieuwsgierig. Daar doet geen stoornis iets aan af. Dus voed de verwondering. Ga niet ongevraagd uitleggen hoe zwaartekracht werkt, maar zorg ervoor dat kinderen het willen wéten." Volgens de trainers van Wervelkind zijn er veel uitstekende leerkrachten, maar het belang van verwondering wordt nogal eens onderschat. Giesen: "Het is heel gewoon om op woensdag te eindigen op bladzijde 14 van het leerboek, en op donderdag verder te gaan op bladzijde 15. Ik noem dat geen Passend Onderwijs. Voor verwondering is naast vakkennis ook creativiteit – het buiten een boek durven denken – noodzaak."

WÉL PASSEND

Heeft Wervelkind nog wat tips en adviezen om onderwijs wél passend te maken? Giesen: "Gebruik heldere taal, en werk met visuele ondersteuning. Dit lijken vanzelfsprekende inzichten om onderwijs interessant te maken. Echter, de meeste scholen gebruiken bijvoorbeeld smartboards om het leerboek vergroot af te beelden. Terwijl je er zoveel méér mee kunt." Vervolgend: "En leg niet steeds de vinger op alles wat fout is, want dat zuigt alle energie uit een kind. Benoem juist wat goed is. Leer zelf onderscheid te maken tussen onkunde en onwil van leerlingen."

'BENOEM JUIST WAT GOED IS'

Lunenburg: "Alle kinderen willen leren, mits de leerkracht ze ziet, begrijpt en accepteert. Een voorbeeld? Voor kinderen met ADHD is het fijn als de lessen in stukjes worden opgeknipt. Een kwartier wiskunde, een kwartier Nederlands, een kwartier tekenen, enzovoort. Accepteer dat als docent." Giesen: "Leerkrachten roepen dan: 'Daar kunnen we niet aan beginnen'. Ik zeg dan: 'Hoezo niet? Het onderwijs moet toch passend zijn? Maak die knip in je programma, ga ermee aan de slag. En zie wat het ook met jou als docent doet."

De trainers van Wervelkind propageren op een of andere wijze 'een rolstoel' te zien bij kinderen met leer- en/of gedragsproblematiek. Lunenburg: "Mentale stoornissen, met alle hulpvragen die daaruit voortvloeien, zie je niet van buitenaf. Zit

een leerling door fysieke problemen in een rolstoel, dan spreken die vragen echter voor zich. Tegemoetkomen aan dat verschil, daarop zetten wij met Wervelkind in."

VEERKRACHT

Als laatste een boodschap aan de ouders. "Blijf in gesprek met school", vervolgt Lunenburg. "Soms is dat lastig. Stap dan over die hobbels heen. Probeer het." Zijn collega Giesen: "Sommige ouders verzwijgen liever de stoornis van hun zoon of dochter. Er rust nog steeds een taboe op. Maar hoe kun je Passend Onderwijs verlangen als je de realiteit niet mag benoemen? En ja, de ene stoornis is meer geaccepteerd dan de andere. Over autisme? 'Die kinderen kennen het telefoonboek uit hun hoofd!' wordt er dan gezegd. Bij lichte gradaties van ADHD wordt de creativiteit geroemd. Bij kinderen met een oppositionele stoornis ligt het echter weer anders. Die kinderen roepen meer weerstand op. Onderwijs aan hen vraagt een lange adem en veel veerkracht, geduld en overleg. Maar het is mogelijk."

WERVELKIND

Stichting Wervelkind (Heerlen) is in 2001 opgericht door Giel Vaessen. Zijn drijfveer was destijds dat kinderen met psychiatrische problematiek in Nederland beter onderwijs verdienen. Vóór zijn pensioen (in 2015) werkte hij onder meer als groepsleider, systeemtherapeut en behandelcoördinator in de kinder- en jeugdpsychiatrie. Vaessen schreef een aantal praktische boeken over de jeugdpsychiatrie en onderwijs, uitgegeven bij Garant. Bij Wervel-

kind verzorgde hij presentaties bij zorginstellingen en scholen voor speciaal onderwijs. Door persoonlijke omstandigheden kon Vaessen niet deelnemen aan het interview voor dit artikel.

Onderwijsdier? Laat je inspireren door **DIDACTIEF!**

1 JAAR slechts
€ 59,50 **€ 37,50**
(35% korting!)
én **CADEAUS**
t.w.v. minimaal
€ 48,-!

- ✓ Inspireert, motiveert en ondersteunt je bij het maken van nóg betere lessen
- ✓ Geeft je nóg meer **inzicht** in gedrag en interesses van je leerlingen
- ✓ Brengt je op talloze **nieuwe ideeën**

Didactief is een onafhankelijk vakblad voor primair en voortgezet onderwijs. Dankzij een uitgebreid netwerk van correspondenten op universiteiten en hogescholen is de redactie als eerste op de hoogte van de nieuwste wetenschappelijke ontwikkelingen. Die worden vervolgens getoetst aan de klassenpraktijk.

didactiefonline.nl/aanbieding

Melanie (15) en Gullia (14)

ANTON HOREWEG

‘JA HOOR! IK ZEKER WEER?!’

In groep 8 komt hij binnen; een nieuwe klas, een nieuwe school. Het schooljaar is dan al een halfjaar oud. Jari (12 jaar, ADHD) heeft al twee scholen achter de rug waar het niet heel goed met hem ging. Hij vertoonde storend gedrag en had op beide scholen vaak ruzie met de leerkracht. Zij vonden hem heel druk en als hij daarop werd gewezen, was Jari vrij brutaal. Jari zelf vond overigens dat ze te veel op hem letten.

De eerste week blijkt dat Jari inderdaad veel praat en nog vaker door de klas loopt. Opvallend is dat hij bij dat lopen eigenlijk niemand stoort, maar met zijn werk schiet het zo natuurlijk niet op. Ik vermoed dat Jari erg goed is in toneelspelen. Hij is grappig en gevat in zijn antwoorden.

Na schooltijd vraag ik Jari even te blijven. Die reageert heel defensief: "Ja hoor! Ik zeker weer?!? Ik deed toch niks? Waarom moet ik blijven?" Nadat ik rustig heb uitgelegd dat ik gewoon even wil horen hoe hij zijn nieuwe klas vindt, wordt Jari rustiger. Als ik daarna aan Jari vraag of hij samen met mij een klein toneelstukje wil opvoeren voor de klas, vindt Jari dat te gek. Hij is dol op drama. Ik vraag of Jari met mij voor wil doen hoe sommige kinderen reageren als ze een terechtwijzing krijgen omdat ze storend bezig zijn. Jari mag lekker overdrijven. Ik vraag ook of Jari wil helpen samen te laten zien hoe je op een betere manier kunt reageren. Jari is echt heel verrast dat ik, de meester, hem uitkies voor zo'n gave opdracht.

Het toneelstukje wordt een groot succes, want Jari kan echt goed spelen en is ontzet-

tend gevat. De klas ligt in een deuk en Jari's aanzien stijgt met sprongen. Het grappige is dat Jari daarna, als hij tot stilte wordt gemaand, zonder veel problemen aan dat verzoek voldoet. Uiteraard zolang hij het volhoudt.

Uit dit verhaal blijkt dat Jari niemand wil storen: hij loopt veel rond, maar stoort er niemand mee. Hij kan alleen niet zo lang stilzitten. Ik vermoedde een sterke kant van Jari en pakte die aan om de groep één van Jari's goede kanten te laten zien. Bovendien zorgde ik ervoor, dat Jari bijna ongemerkt

‘DE KERN IS GELOVEN IN MOGELIJKHEDEN’

inzicht kreeg in hoe je kunt reageren bij een terechtwijzing. Jari op zijn beurt merkte dat de leerkracht hem begreep en zijn goede eigenschappen waardeerde. Hij, Jari mag er zijn. En als je dan eens terecht wordt gewezen, weet je dat je misschien iets fout *doet*, maar niet fout *bent*. Dat maakt het een stuk leuker op school.

Als je denkt dat dit verhaal verzonnen is, heb je het mis. Jari bestaat echt (zij het onder een andere naam) en dat jaar hadden Jari en ik het heel gezellig. Is werken aan gedrag ingewikkeld? Soms wel, maar lang niet altijd. De kern is geloven in mogelijkheden. Vaak leiden verrassend kleine ingrepen tot verrassend goede oplossingen.

Anton Horeweg is leerkracht en auteur van het boek 'Gedragsproblemen in de klas'. Hij is daarnaast gedragsspecialist en geeft lezingen op scholen en congressen. Voor Balans Magazine schrijft hij over zijn belevenissen in de klas. Zie ook: Gedragsproblemenindeklas.nl